

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՈՒԹԵՒՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՈՒՐԲԱԹ 16 ՄԱՅԻՍԻ 1858

ԹԻՒ 571

ԶՄԻՒՌՆԻԱ, 16 ՄԱՅԻՍԻ

Փարիզու մէջ ներկայ ամսոյ 15ին ըստ նոր տու մարի ըլլալիք դեպքումս զորով, ուր արդէն մեծ տէրութեանց կողմէն խրկուելիք դեպքան ներք հասած և ժողովը սկսած պէտք է ըլլայ, ուրիշ քաղաքական նիւթոց վրայ չպիտի զբաղի կրտսն, բայց միայն Վանուբեան իշխանութեան և Վանուբե գետին նաւարկութեան վերաբերեալ խնդիրները որոշելու և Վյու խնդիրներէն ի գտն ուրիշ առաջարկութիւն մը չյուսացուիր որ ըլլայ իւր նիստերուն մէջ:

Նիւզիլոյ հասարակաց խորհրդարանը Միլտոն Վայրիոյ իշխանութեանց խնդրոյն վրայ զբաղեալ է մօտերս: Վ. Վլետրթըն առաջարկութիւն ըրած է ի նպատակ միութեան յիշեալ իշխանութեանց: Վյու առաջարկութիւնս մերժուեցաւ 178 քուէից առաւելութեամբ: Որտ Ֆէլմըրթըն Նիւզիլոյ խորհրդարանին առջին նախագահը այս միութեան խնդրոյն բողոքովն ընդդէմ է յայտնի պատճառներով: Թէոր (Միլտոն) ալաքիոյ ուզած միութիւնը ընդունուելու ըլլայ եւրոպական տէրութիւններէն, այսինքն թէոր օտար իշխանի մը ձեռք կառավարուելու ըլլան, ի հարկէ օմանեան իշխանութեան տակէն կելլեն. և այս իշխանը թէոր յուսագաւան ըլլայ, ինչպէս որ երկրին բուն ժողովուրդը կը խնդրեն, պէտք է որ Ռուսաց կայսերական գերագոտանէն մէկը ընտրուի, և հետեւապէս Վանուբեան կրկին իշխանութիւնները Ռուսաց ձեռքը յանձնուի ի վնաս ամբողջութեան օմանեան պետութեան, որու երաշխաւոր եղած է մարտի 30ին հաստատուած դաշնագրութիւնը:

Արդ այս յայտնի է որ Նիւզիլան բողոքովն ընդդէմ է այս քաղաքական միութեանը, և օտար իշխանի մը ձեռք կառավարելոյն, և յայտնաբերելով Վաղիլիան ալ համաձայն է Նիւզիլոյ. ուստի չյուսացուիր երբէք որ Փարիզու դեպքան նախագիծը յիշեալ իշխանութեանց միութեան վրայ որոշմանը ընէ:

ՔԱՂԱՔԱՐԱԿԱՆ

Նիւստ - պանս-իւնաց արդար վեճիկներ-իւն:

Թէ յանցաւոր սեպուած մարդոց մարդկային օգնութիւնը հասնելու չըլլայ, ամենին չտարակուսիմք որ Մտուեծոյ օգնութիւնը անվերջ կը հասնի անոնց. Թէպէտեւ անմիջապէս և ուղիղ անուս պէս երեւելի կերպիւ ալ չըլլայ, Վիտէ Մտուեծոյ թէ երբ և ինչպէս պիտի վերադառնա ըլլայ անվերջ պէմ եղած անխառնութեանցը, և շատ անգամաւ կընեն որ զուր տեղը զգարուտիւն մարդիկ հրապարակաւ, և անոնց դէմ սուտ ու անխառն դատաստաններ ալ ըլլան: Բայց ինքն Մտուեծոյ որ գերագոյն դատաւորն է աշխարհիս, առ ժամ կըլնէ, այլ իւր վերջին խնդրութիւնը անսխալ է: Բաւական հաստատութեանը համար քանի մը օրինակներ մէջ բերելով բաւականանամք: Դամանակաւ հաճարական անունով ասպետներէն մէկը իտալացի ազգաւ, զուր տեղը ի մահ կը դառնաւ արտի ինչպէս շատ հեղինակներ կը վկայեն: Երբոր կը տանէին սպան ման տեղին, տեսնելով զվրէմէս Լ. Պապը որ զինքը դատաւարտողն էր, պատուհանի մէջ նստած, և իր քովը Վաղիլոյ Փիլիպպոս թագաւորը Գեղեցիկ ըստած, պուսաց անոր դէմաւ պետք. ու անգութ Վրէմէս, որովհետեւ չիայ երկրիս վրայ դատաւոր մը, որու կարենայ մարդ բողբ ընել քու ինծի համար տուած անօրէն

Նիւզիլոյ Նիւզիլոյ ընդհանուր կառավարել ըրտ Վէնիկի Ուտ քաղաքի ժողովուրդը համար ըրած մէկ յայտարարութիւնը Նիւզիլոյ խորհրդարանին մէջ վեճարկութեան նիւթ մը եղած է: Որտ Վէնիկի յայտարարութեանը մէջ Նիւզիլոյ ձեռքէն առնուած երկիրներուն դէմ ինչ ճամբայ բռնելիք կը խօսի: Նիւզիլոյ առաջին գիտաւորութիւնը պատերազմին ժամանակ հաւատարիմ կեցողները վարձատրելէ կընէ. և հետեւապէս վեց Օ. Զմիւտարի պատերազմին առաջ ունեցած երկիրին իրենց պարգեւէց. առնցմէ դուրս եղած բոլոր հողերը և կարուածքները բոլորն ալ արքունի գանձը գրաւեց, և պատերազմէն անմիջապէս յետոյ Ռուտի գլխաւոր անձինքները թէոր գան հպատակութիւն չուցնեն՝ կեանքերին միայն իրենց պիտի չորհ հուի, և այն ալ թէոր ապացուցուի անգղիացի սպաննած չըլլալին:

Վյու յայտարարութեան վրայ, որու օրինակը Նիւզիլոյ կառավարութեան խրկուած էր և այս տարիսնը գրուած էր վեհապառ թագուհւոյն կողմէն, այնպէս ըստ ժողովքին մէջ լիւրջէն ատենագիտի, թէ ըրտ Վէնիկի գրուած պատասխանէն մէջ ամենին հաճութիւն չուցուած չէ այս իւր բռնած քաղաքական կերպին վրայօք:

Նիւզիլոյ Նիւզիլոյ բանակի ըրած արշաւանքները յաջողութեամբ կը պատկուին: Նախ ընդ քաղաքին տիրեցին. նոյնպէս Դանսի քաղաքը պաշարելով ապրիլ 2ին ըստ նոր տու մարի միւս կողմէն թիրեցին արտաքին բերդերուն և մէջի զօրքերը զիշերանց փախելով բոլոր ամրոցը անգղիացւոյ ձեռք ինկաւ: Նիւզիլոյ կողմէն 3000 հոգի մեռեր, և Նիւզիլոյ կողմէն քանի մը պաշտօնականներ և բժիշկ մը զարնուեր են: Վաղքին օղորութեանը համար թէպէտ 25,000 հոգի եկեր են Նիւզիլներէն, բայց ստատուութեամբ զարնուելով 1500 հոգի մեռեալ թողնուի ետ քուեր են:

վճռոյդ դէմ, վասնորոյ կընդդէմ քեզի համար Յիսուսի Քրիստոսի արդար դատաւարին առաջը և անոր դիմացը դատաստանի կը կանգնեմ զբեղ, ու քեզի հետ Փիլիպպոս թագաւորը, որու խորհրդով ըրիւր այս բանը, որ մէկ տարին վերջը գոյք ելիք Մտուեծոյ ատենան, ուրտեղ մէջ պիտի բերեմ իմ իրաւունքներս, և հոն վճիռը ի գործ պիտի դրուի առանց կաշառի ու առանց կրից, որով դու այստեղս դատաւարտեցիր զիս Մաքսիմի խնդրից ինչպէս որ խօսեցաւ՝ կատարեցաւ, պապը ստամբոսի ստատիկ ցուեբաւ մէջ ինկնելով մէկ տարին ետքը մեռաւ, անոր ետէն Փիլիպպոս թագաւորն ալ վախճանեցաւ. ուրոնց մահը արդարեւ Մտուեծոյ մեծ սքանչելիքը համարեցաւ:

Նոյնը հանդիպեցաւ Կապիլիոյ Յերոնիմոս տոս Վ. թագաւորին ալ: Վրկա երկու ասպետ սպաննել տալով իւր բարկութեամբ քան թէ արդարութեամբ, և անոնց թափած դառն արցունքները ու աղաքանքները ամենին օգուտ չընելով, ի դատաստան կանչեցին զինքը Քրիստոսի ատենան՝ 30 օրէն ետքը հոն ներկայանալու. և յիշատի նշանակաւ պայմանաւորման մէկ օր ետքը մեռաւ Յերոնիմոս թագաւորը: Վյու պէս դէպք մնալ պատահեցաւ Վեհապառի նաւապետի մը, ինչպէս կը գրէ Միլտոն Քուրդոն. յարձակեցաւ կընէ, Վաղաւորիցի նաւակի մը վրայ, որու մէջ կար նաւապետ մը,

Յիշեալ քաղաքը Նիւզիլոյ ձեռք ինկած ժամանակ 3000 փոստ ըստած մարդոցմէ սպաննեցին կընէ նոյն քաղաքէն գրուած նամակ մը: Նիւզիլոյ երկու օր ամբողջ կողոպուտի ետէն ինկան, և քաղքին պահապաններուն մէջ ձուլածոյ ոսկիներ (սիւպիւլէ ալթըն), գոհարեղէններ և սղամանդեայ տարանքներ գտան: Վրկա մարդոց և տղոց ազատ թողնելուն որ քաղքէն դուրս ելնէ. իսկ փոստներուն որ համարաւ նոյններուն մէջ պահուած էին՝ ամենին չիւրնայեցին: Վրայն մէկ կին մը որ գետինը ինկած զինուորի մը վրայ հրացան տարած էր, անոր ընկերներէն նիւզիլա սպաննուեցաւ:

Վէյսերպաի բերդը, կընէ Վայլ լրագրին գրուած նամակ մը, կարգաւ պալատներ, հեռիք և միլիթներ են նեղ ու կամարակապ անցքերով իրարմէ բաժնուած և պարտէզներով շրջապատած: Վյու այս շէնքերս անխառն հայրնեւոր և ոսկէ շրջանակներով զարդարուած են և առիւթներն բազմատեսակ և գոյնգոյն ճրագաւորներ կախուած: Նիւզիլոյ անգղիացի արքաներն ունեն մէջ նշանաւոր էին Ռուտի թագաւորացի Վէյսերպաի, Նեւիլի, Վեյսերպաի, և Վոնաբարդի կենդանագիրքերը: Որովհետեւ բերդին առու մը անսխալ կերպիւ եղաւ, վասնորոյ անգղիացի զօրքերը անարդէլ աւարտութեամբ ետէն ինկան. և թալաններն ուրիշ բան չէր բայց եթէ ոսկի, արծաթ, գոհարեղէն, մարգարտեայ զարդեր, քաշմիր շալ և ուրիշ անգին ոսկի զարդեր: Վյու Վիստուութիւնները անգղիացւոյ զօրքը յանկարծ իրենց ձեռքը ինկած տեսնելով, ուրախութեամբ ինկնցեցան, աշու ընուն չհաւատալով իրարու կը հարցնեն եղբ, արդեօք սա ոսկի է, սա օտոյդ աղամանք է, միւսը թէ՛ արդեօք սա ձերմակ քարերով (մարգարտ) քաղաք տուի կընէ:

Նոյն բերդին մէջ էր նաեւ կանանցը, ուր բռնութեամբ ներս մտնելով Նիւզիլոյ հրամաւ նաւոր Յոր Վոնաբարդի իւր զօրքերով, որպէս զի կանայքը դուրս ապահով տեղ մը տանի, հոն գետնէն տուի մը գտաւ և սեղանի մը վրայ

բռնեց զտախա թշնամութեամբ՝ որ ունէր Գաղաթիւնացւոյ դէմ, թէպէտեւ ամենին փնտս մը ըրած չուներ գետնացւոյ, ու հրամայեց որ կախեն զինքը: Թէպէտ շատ արցունք թափելով աղաչեց որ չսպաննեն անխառն տեղը, որովհետեւ բնաւ փնտս մը տուած չուներ կընէր ոչ իրեն և ոչ իւր աղքատի, բայց երբոր տեսաւ թէ անոնց դուրս բնաւ չարժիք, զիմեց Վյուեծոյ արդարութեանը, ու ըստ, որովհետեւ այս աշուրէն վճիռը անվերջ ի գործ դնել կուզէ, կը բողբեմ Վյուեծոյ զիմացը, որ վերադառնալէ անօրինաց, և դատաստանի կը կանգնեմ զինքը, այսքան օրէն ետքը գալ ու երեւաւ Վյուեծոյ ային ատենան ու համար տալու իւր անխառնութեամբ ըրած գործքին: Դամանակ մը անցաւ ու գետնացի նաւապետը մոռցեր էր զայն, բայց Վյուեծոյ որ բնաւ չմոռնար իւր ընկել գործքերը, որոշեալ ատենը որ եկանէ՝ մեռաւ նաւապետը ու գնաց համար տալու արդար դատաւորին դիմացը, ուսկից խնդրած էր Վաղաւորիցին: Վյու օրինակ ուրիշ շատ գէպքեր կընայի մէջ բերել, բայց անոնց մէջ մէկ հատ մը միայն, որ ամենին քաղաքական և ու կարգէ դուրս, կը ընդմիջաւորուի այստեղս որ Վյուեծոյ Մագալեցի քաղաքը հանդիպեցաւ, և խիստ սուղի նստաւ ի զոր քաղաքին, ինչպէս կը պատմէ Վոնաբարդի երեւելի բանաստեղծը որ Փրեմերիկ կոս Վ. կայսեր վարուցը պատմելէ: Քրիստոսի

դրու, որու համար կնկան մէկը ըսաւ իրեն՝ թէ այն տուփին մէջ երկուքուկէս միլիոն ֆրանքի գոհարեղէններ կան. դոր յետոյ՝ երբոր կանայքը տեղաւորցնելէն ետքը դարձաւ կանանցը եկաւ՝ այրած գտու զոյն և տուփն ալ հետը։ Ընհարին է՝ կրտէ նամակագիրը, քաղքին և պալատներուն մէջ գտնուած անգին հարստութիւնները նկարագրել, բայց ափսոս որ Երզնայի անգուստ զօրաց զօշաքաղութեանը զոհ եղած են մեծադոյն մասամբ, մէկ օրուան մէջ գրեթէ բնաջնջ ըլլալով այնպիսի Հնդկային հարստութեան երեւելի քաղաք մը։

Հնդկաց Տէլհի քաղքին թագաւորին վրայօք, որ հիմակ Երզնայացի ձեռքէն ինկած է, ազգաբանական տեղեկութիւններ կուտան օտար լրագիրք։ Պապէր Շահին աթուրը նստողներուն մէջ վերջինը և Հնդկաց երեւելի իշխաններէն մէկն է, յաջորդ Լանկէթիմուրի և Նինկիզիանի, հիմնադիր Տէլհի հօր թագաւորութեան և առաջինն է որ Երզնայի պատուանուէրը ստացաւ։ Պապէր Շահ իմաստուն և մեծ իշխանը 1555ին մեռաւ, և իրեն անմիջապէս չորս երեւելի իշխանք յաջորդեցին, որոնք մեծ համբաւ ունին պատմութեան մէջ, այսինքն Լ. Բայար Բ. Նիհան կիր, Շահ Նիհան Բ. և Օրէնկ-Օ. իւր։ Երկուսը գերի ինկած թագաւորը այս երեւելի մարդոց ցեղէն՝ և 55 տարեկան է եղեր, Լ. Բայար Շահ Բին որդին, որու յաջորդեց 1837 սեպ. 28ին։

Երբ համար թէպէտ ոմանք ապուշ և անկարող մարդ մըն է կրտէն, բայց ոմանք անաշուապէս խօսելով անոնց ներհակը կը հաստատեն, բնութեամբ հեղձ և խոհեմութեամբ երեւելի է. ապստամբութեան գրգռիչ չըլլալը ապացուցով հաստատեն է դատաստանին մէջ։ Ինքը թէ և մեծ անուն չունի, բայց լաւ կարգացող և հմուտ մարդ է. բանաստեղծութիւն մը շաւրադրած է Թալի անուն և Երզնայի ազգի շինած Սողոմոն պատմութեան վրայ բանաւոր բացաւ դրուութիւն տուած է։ Իւր թագը կորսնցնելուն վրայ այնքան չցաւի, որչափ կը ցաւի իւր բոլոր ընտանեացը ջնջուելուն, որոնցմէ և ոչ մէկ չառաւիղը մնացած է։ Աստի Տէլհի թագաւորութիւնը բոլորովին կործանուած՝ Երզնական Հնդկաստանի մէկ մասը կը ընկնէ այսուհետեւ երկու գաւառով։

Հինաստանի առեւտրական վիճակը անգղիական պատերազմին պատճառաւ բնաւ արգելք կրած չէ։ Կայսրը իւր յատուկ հրովարտական բոլոր կառավարաց կանոնաւոր հրամաններ խրկած է որ օտարաց հետ առեւտուրը շարունակուի առժամանակեայ կերպիւ. միայն Կանդոնի վաճառականութիւնը քիչ մը նեղութիւն

կրած է։ Տեղական մաքսատանց հաշուետուարներէն կիմանանք որ ամբողջ մէկ տարուան մէջ մինչև ի 1 փետրվարի 1858, Հինաստանէն Երզնա եկած թէյը 94,270,000 լիպրա եղեր է, որ ուրիշ տարիներ տեսնուած չէր. և այս բերքիս առեւտուրը օրէ օր աւելնալու վրայ է։ Չինաց նաւահանգիստներուն մէջ եւրոպական տէրութեանց մտած նաւերը թէյոր հաշիւ ընելու ըլլանք, որ 1500 նաւու կը հասնի, կիմանանք թէ Չինաստանի հետ ինչ մեծ գործողութիւններ կընէ բոլոր աշխարհը։

Բարձրագոյն Լոմէր փաշան Պաղտատու ընդհանուր սպարապետը նոյն երկրին բարօրութեանը համար մեծ ջանքով հոգ կը տանի։ Երբ րատայ գետեղէնքը բնակող արաբացւոց ցեղերը ճամբու բերեր և կարգի մէջ մտցուցեր է, որոնք ամէնքն աւապստամբութեան գրգռի բացեր էին։ Թէպէտ և հազարաւոր ապստամբաց դէմ ինքը 2500 հոգի միայն ունի իւր զուլը, այսու ամենայնիւ կը ցեր է զանոնք նուաճել, բայց քիչ մնաց որ իւր կեանքն ալ վտանգի մէջ պիտի իյնի եղեր Պաղտատի մօտ դաւաճանութեան հանդիպելով. իւր թիկնապահը Նուրի-Ալէ անոր կեանքը ապստամբութեան համար ինքը զոհ եղեր և մարդասպանը արժանաւոր պատիւը ընդունեց։

Վերջինիս տեղեկութեամբ կիմանալով նաև, թէ Լոմէր փաշան նոյն նահանգին մէջ մեծամեծ գործքերու ձեռք դրնելու վրայ է. երկրագործութիւնը ծաղկեցնելու կուզէ բարեբեր երկրին մէջ, նոյնպէս և վաճառականութեան նոր դիւրութիւններ տալ, Տեղիս և Երբ րատ գետերուն վրայ շոգենաւաց երթեկութիւն հաստատել, և Սահարայի ճամբուն վրայ մանր ամրոցներ շինել տալով անապատի արաբացիները հնազանդութեան մէջ պահել։ Ինքը ունի եղեր նաև ամեն տեսակ արհեստներու գործառուներ բանալ Պաղտատու մէջ, և հեռագրական գիծ մը հաստատել նոյն քաղքին և Կոստանդնուպոլսոյ մէջ տեղը։ Վերջապէս իւր հին պայծառութիւնը տալ գաւառին՝ որ մեծ թագաւորութեան չափ ընդարձակութիւն ունի, որու գլխաւոր քաղաքը ժամանակաւ Խալիֆայից մայրաքաղաքն էր։

Ինքը պարզէն գրուած լուրերը կը ծանուցանեն թէ, Սուլթան խորհրդարանին մէջ հասարակ ժողովրդոց մտաւոր մշակութեան և դաստիարակութեան յառաջադիմութեան միջոցներուն վրայօք առաջարկութիւններ պիտի ըլլան մօտերս, և մեծ հաւանութեամբ կը քննարկուի քաղաքացի մէջ բարձրագոյն և միջակայն գործողութիւն պիտի բացուի ամեն աստիճանի ժողովրդոց համար։ Երբ ի զատ կառավարութիւնը միտք ունի եղեր թատերական

խաղաց հիմնական նորոգութիւն մը ընել և գլխաւոր քաղաքացի մէջ թատերներ հաստատել երաժշտական երգերով (օփերայով), և այս արհեստս ազգին մէջ ծաղկեցնել տալու համար յատուկ անգամն ալ պիտի հաստատուի երաժշտութեան, և կարգաւորեալ կերպիւ թատերական բանաստեղծութեան արհեստը մշակուի իբրեւ միջոց ազգային մտաւոր յառաջադիմութեան։

Կառավարի գործքերը դեռ ընդհատ չէ, և օսմանեան կառավարութեան կողմէն բաւական զօրք սահմանադրութեանը խրկուած են, որ հարկ եղած ժամանակ բանութեամբ ի գործ դրուի իւր սեփական իրաւունքը որու դէմ կը մարտնչի Տանիլը իշխանը. սակայն արիւնահեղ կռուայ մը ձեռք չզարնելոյ համար կըսէ Դաւալ Կալիֆա Սուլթանի լրագիրը, վեհափառ և սուրմած կայսրը եւրոպական տէրութիւնները կը հրաւիրէ որ խորհրդակցութիւն մը ընելով խաղաղութեամբ վախճան տրուի գործքին։ Երբ ցեղային տէրութիւնը կառավարիչ յանձնարարական ժողովքի մը յանձնել որ Բարձրագոյն Սուլթան հետ միաբանութեամբ որոշելով կարգի դրուի երկրին սահմանները, ինչպէս որ էին Փարսիցու դաշնագրութեան ժամանակը։ Երբ ցեղային որ բոլոր կառավարութիւնները այս առաջարկութեանս հաճութիւն պիտի տան։

Աստիճաբար Կոստան փաշան որ օսմանեան կառավարութեան կողմէն Փարսիցու դեպքանու ժողովին մէջ ներկայացուցիչ պիտի ըլլայ, ամսոյս 1-13ին հասեր է Փարսից ցամաքային ճանապարհաւ մեծ ընդունելութիւններ գտնելով բոլոր հանդիպած մայրաքաղաքներուն մէջ։

Կալիֆի կառավարութեանը կողմէն Կոստան արաւունուած հեռագրական լուր մը կըսէ, թէ Փերսիանոս թագաւորին վերջապէս միտքը եղաւ, և կը յուսացուի որ հրաման պիտի ընէ դատաւորաց ժողովին որ Կարտենիոյ տէրութեան Կալիֆի նաւը ետ տան։

Կոստանի գիւղերուն մէկուն մէջ ապրիլ ամսոյն հրեայ կին մը 38 տարեկան, հինգ տղայ բերեր է, երեքը մանչ երկուքը աղջիկ. երբ ժամէն ետքը մանչուն և աղջկան մէկը մեռեր, և միւսներն ողջ են. մնացած մէկ մանչուն դըլուխը սրածայր և ընցուն մաղէ եղեր, և ձեռքին մատերը վեցական հատ։

Կայիս 7 ըստ ըստինացւոց, Հոլանտիոյ վեհափառ թագուհին Սոփիա-Փրեմերիկէն՝ Սոփիա գիւղտու Փարիզ հասաւ յայցելութիւն Կալիֆայ վեհափառ կայսեր և կայսրուհոյն, որու համար յատկապէս կայսերական կառքը խրկուեցաւ դէպ ի Սթրասպուրկ։ Հոլանտիոյ թագուհին, որ իւր բնական ընտիր ձիւքերովը Կարտենիոյ խիստ պատուաւոր իշխանագուհիներէն մէկը կը

1150 թուականին Սագունցա քաղքին մէջ արքեպիսկոպոս մը կար Հենրիկոս անունով խիստ առաքինի ու ընտիր մարդ, որ իբրեւ հովիւ քաջ անաշուառութեամբ կը պատմէր հրապարակեալ յանցանքները, և մեծ խնամք կը տանէր իւր հօտին նախանձաւոր ըլլալով աստուածային փառաց և ճշմարիտ սէր ունելով իւր ընկերին վրայ, ինչպէս կը պատուիրէ Յիսուս Քրիստոս։ Կոստ համար խիստ մեծ ատելութիւն ու նախանձ մը ստացան անոր վրայ չար ու անգղամ մարդիկ, մինչև սուտ ու մուտ խօսքերով ամբաստանեցին զինքը Հռոմայու պապին իբր յանցաւոր և անբաւական իւր ժողովուրդը կառավարելու։ Պապը լսելով ասոր վրայ եղած ամբաստանութիւնը, ըստորում իւրմէն իրաւունք պահանջողին պէտք է որ սիրով մոտիկ ընէ, լուր տուաւ եպիսկոպոսին եղած ամբաստանութեանը համար։ Աստի Հենրիկոս իւր անմեղ ըլլալը ցուցանելու և իւր անունը մաքուրը հանելու համար ընտրեց իւր բարեկամացը մէջէն իրեն աւելի սիրելին, որու ամենէն աւելի բարեբերաւ ըսած էր, այն է Լոնդոնայ անուն քահանայն, որու մեծ իշխանութիւններ ալ շնորհած էր, խելացի ու պերճախօս միանգամայն և հարուստ մարդ։ Երբ Լոնդոն քաղքը գալով, սատանայի ազգեցուցութեամբ միտքը դրաւ որ իւր տէրը իշխանութեանէն զրկէ, ու ինքը անոր տեղը նստի։ Կոս միտքով կաշառեց պապին երկու կարտինաներն մեծ

ծագումնաբեր գրամ տալով անոնց, և սկսաւ հաւանակ խօսիլ իւր բարեբար սիրովը, թէ աւելի յանցաւոր է Լոնդոնայ և առաքինութեան դէմ քան թէ մարդկանց, և թէ պապին կողմանէ իրեն յանձնուած իշխանութեանը մէջնալ պարտաւոր գտնուած է։ Կոս վրայ խիստ տաքնալով պապը, որոշեց որ երկու կարգաւոր խրկէ այս բանս ստուգելու համար, ու խրկեց այն երկու կարտինաներն, զոր Լոնդոնայ արգէն կաշառէր էր։ Գնացին ասոնք Սագունցա քաղքը իրենց դիմացը բերել տուին արքեպիսկոպոսը, և անոր խօսքերուն այն կերպով ունկնդրութիւն ըրին ու ճարտարութիւն բանեցուցին՝ որ պարտաւորեցաւ, և մէկէն զրկեցին զինքը իւր աթոռէն և տեղը դրին Լոնդոնայ, որ Կոսի յիշման վաճառէց իւր բարեբար տէրը։ Կոս վախճաւ ժամանակին Հենրիկոս արքեպիսկոպոսն ալ ներկայ ըլլալով Կոսպէս պատասխան տուած է։ Կիտէ Կոստան որ զուր տեղը դատաւարացեալն է, բայց սակայն ձեռք վաճառեց դէմ բողոքելու օգուտ մը չունի այստեղ, որովհետեւ աւելի ձեռք ստուգեանք մոտիկ կընեն քան թէ իմ ձեռք մարտութեանս. ես այս ամօթը կընդունիմ մեղացի թողութեան համար, և ձեռք վաճառեց դէմ կընդդրեմ Յիսուսի Քրիստոսի արգար գատաւորին դիմացը և անոր ներկայութեանը դատաստանի կրկնեմ զձեզ։ Օրծաղեցան այս խօսքիս վրայ երկու կարտինաները ու հեղեղով

մը պատասխան տուին ըսելով թէ, դուք առջնէն քնա, և մեք քու ետեւէդ կուգամք։ Կոս վախճաւ արուեցաւ 1156ին, ու արքեպիսկոպոսը զրկուելով իւր իշխանութեանէն դրին զինքը վախքի մը մէջ, ուր մեծ համբերութեամբ տարաւ հնազանդելով նոյն վանքի կարգին։ Կոս մատնութեանէն ետքը չուղեց Լոնդոնը երկնցնել պատիւը, այլ յայտնել ամենուն անոր անմեղութիւնը, վասնորոյ մէկուկէս տարիէն ետքը մեռաւ Հենրիկոս վանքին մէջ սրբութեամբ, և գնաց իրեն համար սահմանադրութեամբ վայելելու որուն կը ցանկայր։ Իսկ երկու կարտինաները օր մը Հռոմայու մէջ մէկտեղ ծաղրելով կըսէին թէ, ուր է մեք Հենրիկոսին ետեւէն պիտի երթայինք։ Կոս վրայ շատ օր չանցաւ մէկերէն իւր սպասուորին վրայ կը թնամ ժամանակը յանկարծ պայթեցաւ ինկաւ, և միւսին վրայ ալ մէկէն ի մէկ կատարութիւն գալով սկսաւ մատուրները կըծել և վար ինկնելով հոգին վրէժէ։ Իսկ Լոնդոնայ Սագունցայի բոլոր բնակիչներուն ատելի ըլլալով, օրմը յանկարծ ամենքը սոք ելան ու վանքի մէջ պաշարելով զինքը անողորմաբար սպաննեցին, և երեք օր մերկ թողւով գերեզմանի փոսին մէջ կնիկ ու էրիկ մարդիկ քարկոծելով ծածկեցին։

Թարգմանեալ յիսուական լեզուէ

նպատակ, Վ. Կրդեմյանի Գուրգենյան Ա. Թագաւորին աղջիկին է՝ ծնեալ Կատարինէ Պաւլովնա իշխանուհիէն, որ էր գուստր Պողոս Ա. Ռուսաց կայսեր : 1839ին պատկուեցաւ Հոլանտիոյ Թագաւորութեան ժառանգին հետ, որ 1849ին աւթուր Նոտելով կոչեցաւ Գուրգենյան Գ. : Աւստի Վ. Կրդեմյան ալ եղբոր աղջիկը կրկնաւ և Նաբոլէոն իշխանին հօրեղբոր աղջիկը : Բոլոր արքունեաց մօտ մեծ անուն ունի իւր տաղանդներովը և խոհեմութեամբը : Կրտսեր թէ ամսոյ մը չափ պիտի մնայ Փարիզ :

Արկաթուղեաց շոգեկառքերուն մէջ քնանալով խոհեմութիւն չէ կրնէ Եւրոպական լրագիր մը, և հետագայ դէպքը կրպտամէ : Այն-Քէնդէնէն վաճառական մը կաթօ քաղաքը դործըր ի յնելով՝ Փարիզու շոգեկառքը կրմանէ հոն երթալու համար : Շաբաթ թէ յոգնած ըլլալէն, թէ ձանձրութենէն և թէ դժուարամարտութեան պատճառաւ մրափը գալով՝ թղթերուն պահարանը շոգեկառքի առաջնորդին կը յանձնէ ու կըստի կը քնանայ : Կաթօ հասնելուն ըստ սովորութեան պաշտօնով իմաց կուտան ճամբորդներուն, իսկ վաճառականը խորհարան չիմանայ : Երգեկառքը ճամբան կըշարունակէ և Երբեք կըհասնի : Հոն Պէլճիգացի պահապան զինուորը կարծրեցնեն զվաճառականը ու անցագիրներ կըխնդրեն : Պատասխան կուտայ, թէ սխալէր եմ, Պէլճիգա չպիտի գայի ես, այլ Կաթօ պիտի ելլէի : Կրտսեր հոն կըստանէ որ Պէլճիգայի շոգեկառքով ետ դառնայ : Վերջապէս կըմտնէ հոն : ուրիշ ժամանակէն Կաթօ կըհասնիմ կըսէր ինքնիրեն, բայց Վիլմոնթ հասնելուն՝ գաղղիացի պահապան զինուորաց հանդիպելով նոյնպէս իւր անցագիրները կըխնդրեն : առանց անցագրի Գաղղիա չերթըցաւ իր կրտսեր : Խեղճ վաճառականը Վիլմոնթի և Երբեքի մէջ կըկայուի կըմնայ անձրիւ, մինչև որ հեռագրական գիծով անգղեկութիւն կըտանան (Այն-Քէնդէնէն, և կըդառնայ իւր տունը, միտքը դնելով որ մէկ մ'ալ շոգեկառքի մէջ չքնանայ, և իւր պարտէզն խնդամ երթալու ըլլայ՝ անցագիրը հետը առնու :

Պրէզիդէնտի Ս. Դեյուի Գլխաւոր լրագրութեան մէջ յետագայ յօդուածը կըկարդամք :

ԱՊՐԵՐԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Քանի մը խօսք առ Բոլորապետական :

Ենթադրուի Իրաւամբ զրուցեցին (Թիւմ գիտնականին համար՝ որ հրապարակու կ'արհամարհէր զսուրբ գիրքը, թէ միտակ եղած ժամանակը կը դողար անոր ահագին ճշմարտութիւններէն : Այս երկիրը կապացուցանէ՝ թէ հաւատքը բնական է մարդոյ : Այնքան հպարտութիւնը կը յիմարեցնէ զմեզ, մեր չորս կողմը գտնուողաց ծափահարութիւնները մեր սիրտը կապականեն, բայց առանձնութեան և միայնութեան ժամանակին՝ երբ հեռի ի մարդկանէ մոտաւորութիւններ, յայնժամ մեր խղճմտանաց ձայնին ալ կանխ կըդնենք և անոր ամենէն փոքրիկ տրտուելը անմիջապէս կըկործանէ տարակուսութեան և դժուարահաւանութեան մեծամեծ փաստերը :

Մանապէս երբոր առողջութիւնն և զօրութիւնն հաստատուն են և երբ կիրքը մեր երակները կըշարժեն, յայնժամ անմիտ անձինք Հոլոքոստի դեղաց յատկութիւնները կըմոռնանք : Երբեք մեծանուն բժիշկը շաբաթ մը տեղ դնելով՝ ըստ հաճոյից շարագրեալ առաւփել կըհամարին զճշմարտ եղելով թիւնը, այսինքն թէ երկրագնդոյ ամեն ժողովուրդները կըգործածեն այս գեղերը :

Բայց երբ իրենց մեծածայն խրախճաններուն և իրենց գիշտութեանց ժամը կանցնի, և այս օրինակ անկարգութեանց հետեւալ օրը հիւանդութեան մը առաջին հարուածները կըգգան և նշանները կըտեսնուին, ո՞հ, ինչպէս փութով կուրանան իրենց ամբարտաւան արհամարհութիւնը ի մասին այն դեղաց, որոց վրայ փտահ են : Ինչպէս յայնժամ շուտով կըխտտովանին իրենց բժշկական ամբարշտութիւնը :

Չկայ անտարակոյս, և գուցէ երբեք աշխարհիս մէջ չեկաւ, այնպիսի անձ մը, որ թոմաս

Հոլոքոստէն՝ աւելի արժանի եղած ըլլայ իւր նմանեացը՝ այսինքն մարդոց երախտագիտութեան : Բանդի իւր առողջարար դեղացի իւր բաւական չհամարելով, ուխտաւորի մը բարենախանձ ջերմեռանդութեամբը, անձնանուէր եղաւ զանոնք տարածելու ընդ ամենայն երկիր : Այնքան չուզէր գալու առ Ս' Էն Էմմէտ՝ անոր օրհնութիւնը ընդունելու, որպէսզի կենսատու աղբիւրները և մշտագարար ծառերը իւր մերկութիւնը գար դարեն, նոյն ինքն Ս' Էն Էմմէտ պիտի երթար ի լեռան, անոր վրայ իւր օրհնութիւնները անձրեկ պէս տարածելու համար : Ահա, այս օրինակին կըհետեւի Հոլոքոստէն ի մասին այն երկիրներուն, ուր յառաջագոյն երբեք սպիտակ մարդու մը ոտքը անոր հօը չէր կոխած :

Առանձին կըձանաչեմք այս ամէն եղելով ինքն, և անոնց քաղցր անկեղծութիւնները սիրտերին կըմտնեն : Բայց հրապարակաւ, այժմ մէկ կերպ ազնուութիւն սեպուած է աւելի յայտնի ճշմարտութեանց դէմ խօսիլ : և ի մէջ 50 նորահաս թեթեամիտ պայազատաց, որոնք գրեթէ ամենքը իրենց առողջութիւնը և գուցէ իրենց կեանքը իսկ Հոլոքոստէնի պարտաւոր են, հաղիւ թէ մէկ հոգի կրնայ գտնուիլ, որ ուզէ համարձակ խոստովանիլ իւր երախտագիտութիւնը, և թէ իրենց բարեբարին անունը յիշուելու ըլլայ :

Ենթադրուի տարի մայիս ամսոյն Կեղեցիկոստի Կրտսեր ջրկիրը Փարիզու մարդասիրական հիւանդանոցին մէջ տարի մը կենալէն յետոյ՝ դուրս ելաւ առանց բժշկութիւն մը գտնելու իւր տենդին դէմ : Հոլոքոստէն բժշկին քով բերին խեղճ որու դեղերը առնելով 15 օրուան մէջ բժշկեցաւ, որու վրայ անշուշտ դժուարաբան փափու բժշկական ճեմարանին անգամները, որոնք կըսեն թէ «Ս' Էն Էմմէտ դուրս բժշկութիւն չկայ» :

Կողմնակի կողմերէն Եւրահամ Բէյնէպէրկ անուն վարժապետին աշակերտութեանց մէկուն ձախ բթմամտին մէջ բաւական խորութեամբ զմեքին մտնելով, Հոլոքոստէն օժանդէր իւզը ութ օր վրան քսեց և այսքան քիչ ժամանակին մէջ միւր եկաւ միացաւ և ամենեւին կսկիծ չդգաց :

Ենթադրուի մէջ մօտերս բաւական խոռվութիւն պատահէր է հոն ապաստանող եւրոպացի անառակ մարդոցմէ, որոնք ժամանակէ մը ի վեր շատնալով խիստ անկարգութիւններ, դողութիւններ մինչև մարդասպանութիւններ կըգործեն եղեր : Բաղաքին ընդհանուր հիւպատոսները այս անկարգութեանց առաջը առնելու համար խորհրդակցութեամբ Ենթադրուի կառավարչին ուղեր են հարկաւոր միջոցներ ի գործ դնել : Խուփարարները այս ընելով և ըստ մեծի մասին Գաղղիոյ հիւպատոս Պ. Սպալմիէի գլխուն տակէն համարելով, սկսեց են թէ իրեն և թէ Գաղղիոյ վեհափառ կայսեր դէմ պօռալ փողոցներուն մէջ : Կառավարիչը վրայ հասնելով և քաղցրութեամբ ու բարեկամաբար յորդորելու աշխատելով՝ աւելի ևս համարձակութիւն առեր և ուզեր են նաւարանը կոխել ու թալլել, բայց չեն կարացած զօրութեան դէմ դնել : Բարձրագոյն փոխարքայի իմանալով, արտօնօք փութացեր է Ենթադրուի գալու, կառավարիչը պաշտօնէն վար առեր և սաստիկ միջոցներ ի գործ դրեր է խուփարարաց դէմ, որոնք մեծագոյն մասամբ (մասքանացի Հոմալիցի և Իտալիոյ ուրիշ քաղքներէն աքսորեալ և դատապարտեալ մարդիկ են եղեր :

Սոսերո Բարձրագոյն Դռնէն հրաման ընդունած են Վիլլոյու բնակող և րոպացիք ըստ ևրօպական ոճոյ բաղանիք հաստատելու նոյն արուարձանին մէջ : որովհետեւ ասիական ջերմատունները փասակար ներգործութիւններ կուտայ եւրոպացոց փափուկ մարմնոյն և ստուգիլ շատ անգամ վտանգաւոր հետեւութիւններ պատահած է անդուշտութեամբ բանեցնող առիտը : Ենթադրուի, որ փոխանակ մարմնոյ հանգստութեան՝ մահուան պատճառ եղած է իսկ այս նոր բացուած քաղաքը Պէյլոյուի (Եւրահամ) ըստ թաղին մէջ բոլորովին ուրիշ, ոճով է, ունի ներքնադասիթ մը առանձին սենեակներով

որոնց մէջ կան զատ լուացուելոյ համար աւաղաններ նման փարիզու քաղաքներուն : Թէ հանդերձեղէնները և թէ ուրիշ հարկաւոր եղած բաները պատրաստ կըգտնուին : Կանանց համար ալ յատուկ սպասաւոր կին մարդիկ որոշուած են : Այս բաղնիքին մէջ յատուկ մէկ կողմը՝ պիտի հաստատուի ըստ կարգադրութեան բժշկաց, նաև բժշկական բաղանիքներ, ինչպէս քիմիական, բժշկական խոտերու, ծծմբային, և այլն :

Կոստանդնուպոլսոյ գաղղիներէն լրագիրը Սիւրայէն գիր առնելով կըգրէ, թէ Գաղղիոյ երբորդ ծովապետ Բալափառ, որ Սիւրայի նաւահանգիստը կըգտնուէր, իւր տեղութիւնէն հրաման ընդունելով Ենթադրուի գնացեր է ուրտեղ Իտալիոյ փախտականաց վեճին համար Գաղղիոյ ընդհանուր հիւպատոսին և բարձրագոյն Սպիտ փաշային մէջ տեղ դժուարութիւն ինկեր է, և Բալափառ ծովապետին հոն երթալը հիւպատոսին ըրած բողոքանաց նպատակ մը տալու համար է եղեր : Գաղղիոյ ընդհանուր հիւպատոսին բողոքը իտալացի փախտականները Ենթադրուի գուրս փնտել տալու համար է, զոր բարձրագոյն փախարքային չէ ընդունած :

Ենթադրուի մէջ ալ քաղաքական կռիւներ անպակաս են : Ինչպէս է Վիլլա-Սիւրայ, և Վիլլա-Սիւրայի մէջ Ենթադրուի քաղաքը հանդիպած մեծ խռովութիւններ, ուրտեղ պահպանողականը և ազատականը կառավարութեան դէմ կըմարտեն : և այնպէս սաստիկ ծեծ մը եղած է որ կռիւը դադրելէն վից ժամ ետքը դեռ արկներ գետի նման պատնէշներուն վրայէն կըվազէ եղեր, և ընդ պաշտպանութեանը համար դուրս 600 զօրքէն միայն 40 հոգի ազատեց են : Իսկ վերաւորեալ քաղաքի շատ են եղեր, որ Ենթադրուի ուրիշ վիրաբոյժներ օգնութեան չգտն շատ մարդիկ թշուառութեամբ պիտի մեռնին իրենց վէրքերէն :

Ենթադրուի սուրբ Իսահակայ անուամբ եկեղեցին լմնցեր է այս տարի, որու հիմնարկութիւնը 32 տարիէն ի վեր սկսուել և անընդհատ կըշարունակուէր շինութիւնը : Այս ահագին հոյակապ եկեղեցւոյ շէնքին համար գացած սկսեցին, մարմարիտին, մեղեմիկ և յասպիս քարերուն թիւն ու համարներ չկայ եղեր : Պատերուն վրայ քաշուած պատկերները երեւելի նկարչներու գործքերն են : Եկեղեցւոյն օժումը մօտերս պիտի ըլլայ կրտսեր, ուրտեղ քահանայից երգերուն ձայնակից ըլլալու համար միայն 900 դպր պիտի ըլլան : և տաճարին մէջ հանգիստ 6000 հոգի կ'առնու կրտսեր :

Ռուսաց տեղութեան դերագոյն պաշտօնէից մէջ տարածանքութիւններ իյնել սկսելով մօտ ժամանակներս, արդարութեան պաշտօնեայ Բանին կոմսը պիտի հրաժարի կրտսեր : Վաճառակաւ արտաքին գործոց պաշտօնեայ Բորչաքով իշխանը արդէն տուած է իւր հրաժարականը : Այս օրինակ անանկալ կերպիւ պաշտօնէ հրաժարիլ տեսնուած չէր մինչև այս օրս : որով կերելի թէ Ռուսական կառավարութեան մէջ ալ սկսած է կարծես զանազանութիւններ յաճախել :

Ռուսիոյ Նիքոլայեւիկ նահանգին մէջ առաջին անգամն է որ գեղացի ստրուկները ոտք կըլեն ապստամբելու, և քանի կերթայ կըբազմանան մինչև խիստ հեռաւոր քաղաքները : այսու ամենայնիւ բաւական զօրութիւն չունենալով՝ կառավարութեան կողմէն վրանին յարձակելով անմիջապէս կընուաճին : Իրգուանիայի մէջ ալ կըմագին այսպիսի ապստամբութիւններ, որոնց դէմ պառնալիքները և բանտարկելութիւններ օգուտ չընելով, միայն մարմնաւոր պատիժներով կըզսպուին : Երեւելեան Բուլաիոյ սահմանակից Վալարոնէնի մէջ նոյնպէս ապստամբութիւն ծագելով, բաղամիկ զօրքով հաղիւ կըբողացեր են բարեկարգութիւնը հաստատել :

Պայրամի տօնախմբութիւնը խիստ փառաւորութեամբ կատարուել է մայրաքաղաքիս մէջ ըստ սովորութեան երբ օր փակ մնալով տեղութեան պաշտօնատուները : Վեհափառ կայսրը Սուլթան Ահմէտի մզկիթը գնացեր է կրօնական

հանգիստ մեծամեծ պաշտոնատարներով և կայսերական մարդիկներովը : Հանդէսը խիստ փառահեղ և բարեկարգութեամբ կատարուեց և որոշակաւ թիւերը գովութեամբ կը յիշատակէ կոստանդնուպոլսոյ լրագիրը :

Անցեալ շաբթու փախճանեալ Ռէշիտ փաշային Նիկիթէնի ծովեզերեայ բնակարանին կահկարասիքը , պատուական ընտիր ձիաժքը և տիւնեղէնները հասարակաց աճուրդը հանուեցին :

Այնոյս օրը կայսերական հրամանաւ յետագայ փոփոխութիւնները եղան տէրութեան պաշտօնէից մէջ :

Բեռնի Պէյը , Բ. Իրանի Լիւտֆէն , բարձրագոյն խորհրդարանին անդամ անուանեցաւ :

Ինքիթ Պէյը , արտաքին գործոց պաշտօնատան Սէքրետարիին՝ կայսերական ատենին Լիւտֆէն անուանեցաւ :

Սէրէրէ Էֆէնտին արտաքին գործոց պաշտօնատան Սէքրետարիին կոչեցաւ :

Ըրիֆ Պէյը , փախճանեալ Շէքիւ փաշային որդին՝ որ Բ. Իրան երկրորդ թարգմանի պաշտօնը ունէր , առաջին թարգման անուանեցաւ փոխանակ Բապուլի Էֆէնտինին :

Բապուլի Էֆէնտին՝ որու յանձնուած է արտաքին գործոց պաշտօնատան ատենադպրութիւնը , անցեալ օր Սէրէրէն մայրաքաղաքս հասաւ իւր նոր պաշտօնը վարելու :

Ռոմապետի փոխանորդ փանմափայլ Սուս համէր փաշան բարձրագոյն հրամանաւ Լիւտֆէն պիտի մեկնէ քանի մը օր հոն անցընելու համար :

Հերիկայ ամսոյս 4ին կիրակի օր կայծակ լընէլով ոչխարներու գունդի մը վրայ , որ Սաւախի ճամբուն վրայ կարծէին , երեք հատ ոչխար վարնուեցին , Պոլլար հովիւը յանկարծ գետինը փռուեց մարերէ սաստիկ վախուճ , բայց բազմովն վնաս մը չէ եղած իրեն :

Յոյն հացագործ մը որ Լիւա Շամիսիի փողջը կըրնակէր , իւր խանութին մարդակէն զինքը կախեր սպաններէ : Կառավարութիւնը քննութեան ետեւէ , և կը կարծուի թէ անձնասպանութեան պատճառ իւր պարտքերն են , զորոնք չէ կրցած վճարել :

Ա. Ե. համառ կայսեր երկու իշխանազուն աղջկանց հարսանեաց հանդիսին պատրաստութիւնները կըրնան Նիկիթէնի ընդարձակ գաշտագետներին վրայ , և կը յուսացուի որ մեծ փառաւորութեամբ պիտի կատարին : Յիշեալ իշխանուհիք Սահմալու փաշային և Լիւա փաշային հետ նշանուած են :

Արեւելի Պոլլարի կոստանդնուպոլսոյ գետնայն ընտրուեց և փոխանակ լրտ Սթըրթ ֆորթ սը Ռէտֆիլիի : Երկուրդ գետնայնը 30 տարեկէն ի վեր քաղաքական պաշտօններու մէջ կը գտնուի : Ուրիշ տէրութեանց մօտ ալ գետնայնական պաշտօններ վարած է : Սթըրթի երկու տարին Պոլլարէստ կըրտնուէր յանձնարարական ժողովին մէջ , Բանուբեան իշխանութեանց երկրին քննութեանը համար , թէ և նոր պաշտօնին մէջ ինչ յաջողութիւններ ունենալը յայտնի չէ , այսու ամենայնիւ Լիւտֆէնի կառավարութիւնը ասիէ աւելի արժանաւոր անձ մը դժուար կը գտնուէր կոստանդնուպոլսոյ պէս մայրաքաղաքի մը մէջ գետնայնութեան ծանր պաշտօնը վարելու , կրնէ Դայլը լրագիրը :

Գառաւաղի գործոցը համար մեծ խորհուրդ եղած է Բարձրագոյն Դուռը ի պատճառս նոր կռուոյ մը զոր տուած են գառաւաղիք օսման եան զօրաց . ուստի որոշած է նորէն զօրք խըրկել սահմանադրութիւնը , ութը գունդ ճամբայ ելեր են արդէն և վեց գունդ ևս անոնց պիտի հետեւին եղեր : Եսու ամենայնիւ , ինչպէս վերը ըսած ենք , Լիւտֆէն առաջարկած է անմիջապէս յանձնարարական ժողովի մը միջոցով խաղաղութեամբ և առանց ալիւնհեղութեան լինելուն վէճը :

ՔԱՆԱԿԱՆ ԻՆՏԵՐՅԱՆ

Չիւանիս , 16 Մայիս :

Գրեթէ երկու ամիսէն աւելի էր որ անձրև չէր դար քաղաքին մէջ , և արմտեաց մեծ վնասներ կըսպառնայր , և ջերմութիւնն ալ եղանա :

Կէն դուրս ըլլալով իրար տեսակ տեսակ հիւանդութեանց պատճառ տալ : Բարեբաղդաբար երկու շաբթիէն ի վեր միջնորդութիւն մէջ պտուղ ամպերը անպտուղ չէլան . ամսոյս 10 և 11 ին կիրակի օր բաւական անձրև եկաւ և քանի մը ժամ տեղեց . որով թէ օդին վնասակար գոլորշիքը փարատեցան , զովութիւն մը տիրեց , և թէ դաշտոտայք և պարտեղները հոգի առին և կենդանացան , եթէ 20 օրի չափ կանխաւ անձրևէր , աւելի մեծ օգուտ կըրար արմտեաց :

Նոյն օրը կէսօրէն ետքը կայծակն ինկաւ քաղաքին Դրանկայ թաղը տան մը վրայ , ուրտեղ շատ ընտանիքներ ալ հաւաքուած էին , բայց բարեբաղդաբար մէկու մը վնաս չէ տուած :

Ռուսաց շոգենաւի և առևտրական ընկերութիւնը սկսաւ ի գործ դնել իւր ծառայութիւնը շաբթի մը անգամ մը նաւարկելով Օտէսայի : Կոստանդնուպոլսոյ և Իզմիրի մէջ : Ենթոյս 9ին հասաւ հոս նոյն ընկերութեան առաջին շոգենաւը Ենի-ճան անուն 1200 տոննաշափ բեռ կրող , և 160 ձիւ ուժ ունեցող , հրամանատարութեամբ Սարսուտով իշխանին : Յիշեալ շոգենաւին մէջ եղած կարգն ու ըստ ամենայնի մասին հարկաւոր եղած լուսութիւնները գովութեան արժանի են , և մեծ յոյս կուտայ որ միւս ընկերութեանց շոգենաւուց պէս հասարակաց հաճութեանը արժանաւոր պիտի ըլլայ , և մեծ ծառայութիւններ պիտի ընէ առիական նաւահանգիստներուն :

Միւսիկ օր Երջուլ-այ 566 թուոյն մէջ խոստացեր էր Պ. Գալուստ Կոստանդնուք երբեմն երբեմն շարունակելու իր նաւագացը հրատարակումը , ահա այս օրերս նոյն խոստման համեմատ Սթըրթ մը հրատարակեց , և օրէ օր պիտի շարունակէ :

Արտ լիւնպօրուի իւր նախագահութեան պաշտօնէն հրաժարելը և վեհափառ Թագուհւոյն իւր հրաժարականը ընդունելը ծանուցած է լրտերուն խորհրդանոցին :

Պոմպայէն եկած վերջին լուրերը սպրիլ 12-24էն են : Սիր Բոլէն Բամպէլ Լուգնովէն գէպ ի Ռոսիլքընտ պիտի երթայ եղեր : Երջուտամբերը Բալիկի և Պերէլի մէջ գումարուած են , և Դիւթթէֆօրի և Պենարէսի մօտերը խիստ բազմութիւն են , և Ենիսի վրայ կը յառաջանան եղեր :

Փարիզէն հասած վերջին լուրերէն կիսանամբ օր Ենտրայի խորհրդարանին մէջ 2 նոյն կատարան ընդհանուր կառավարչին հանած յայտարարութեանը վրայօք վեհաքանութիւնը աւելի ստուկացեր է : Երտերուն խորհրդարանը պաշտպանութիւն կը ըլլաւ Քէնիլիին , նոյնպէս բոլոր իւր հակառակորդներն անգամ հիմակ իրեն կողմնակից եղած են :

Փարիզու գետնայնաժողովին համար ամսոյս 5-17ին պիտի ըլլայ կրօն Բան-Բիլի-Բիլի լրագիրը , ընդ նախագահութեամբ արտաքին գործոց պաշտօնէիցին :

Հրէից Լիւտֆէն խորհրդարանը ընդունուելու համար ըլլալիք ժողովին մէջ անգամ ընտրուեց Պ. Ռոտֆիլտ 25 քուէից առաւելութիւն , և առաջին անգամ ներկայ գտնուեցին Էհոն :

Պրանքֆորթ լրագրին մէջ կը կարգանք թէ Պրէրթ Հիւսէին փաշան 2000 կանոնաւոր զօրքով Թրէպէնիէ հասեր է : Օսմանեան կանոնաւոր զօրքերէն միայն 1000 հոգիի չափ սպաննուեցին վերջին ճիւղներուն մէջ , իսկ անկանոն զօրաց թիւը ճիշտ չի խոցուիր : Հիւսէին փաշան չափի հեռանայ եղեր Թրէպէնիէէն և 3500 զօրքի կըսպասէ մօտ օրերս :

Հոյն լրագրին մէջ կը կարգանք նաեւ թէ Բ. Դուռը Լիւտֆէն տէրութեան առաջարկութիւնը ընդունելու և յանձնարարական ժողով մը պիտի կազմուի , որ բարեկամաբար փախճան մը տրուի գառաւաղացոց և օսմանեան կառավարութեան մէջ ծագած վէճին :

ԱՄԵՐԻՍԻԱՆԱԿԱՆ ԻՆՏԵՐՅԱՆ

Չիւանիս , 13 Մայիս :

Քաղաքին առևտրական վեճակը գրեթէ միևնոյն է . երեւելի ծախք մը եղած չէ երկու շաբ :

Թուան միջոցիս մէջ Գլխաւոր սպրանաց գինէրը հետեւեալներն են .

Լիթոն , 150 զնչ չէքին : Տորոն , 256-258 : Չիթ , 260-270 զնչ : Օճաւ , 235-240 : Փալմուտ , 10-րէստու տեսակը 100-109 : Լիւտֆէն տեսակը 51-57 : Բամպակ , 3000-310 զնչ :

Լրմտեաց գիները գգալի կերպով վրայ գրին այս մօտ օրերս :

ԾԱՆՈԹԱՆԱԿ

Երջուլ-այ ծանուցմանց թերթին մէջ ուր աղագրարութիւն մը հրատարակել կուզէ , տղին 2 զնչ պիտի վճարէ առաջին անգամին համար : Երկրորդ անգամին համար 1 զնչ և վառն երրորդին , սալին 20 փարսյ : Իսկ ի մասին ուրիշ յիշեցու վերաբերեալ երկար յօդուածոց , մասնաւոր գաշնագրութիւն կրնայ ըլլալ խմբագրին հետ :

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՇԽԱՏԱՅԻՍ ԲԱՐԵԿԱՄԸ

Սիւլիթի թուոյնի Զրոյն-է :

Որուն առանձնաշորհութիւն տուեալ է ամեն կառավարութիւններէն , և աշխարհիս բոլոր մասանց մէջ այս սպեղանիին օգտակարութիւնը ծանուցեալ ըլլալով , ամենէն համաւաւոր թիւիները սահմանած և պատուիրած են անոր գործածութիւնը :

Հիւսիսեայն սպեղանին՝ մինչև ցայսօր ծանուցեալ բոլոր գեղերէն ամենէն սքանչելի է վառն բժշկութեան արտաքին հիւանդութեանց , որ և ըլլայ անոնց պատճառը և ինչ ձևով ալ ներկայանալու ըլլան : Կառավարութիւնները ամեն կողմերէն յատուկ առանձնաշորհութիւններ կուտան այս գեղին , խիստ հաշակաւոր բժիշկները կը գործածեն զայն իրենց խնամքը յանձնուած հիւանդաց համար , Երջուլից գլխաւոր հիւանդանոցաց վերատեսուչներն ալ կը գործածեն այս սպեղանին իրենց հիւանդները բժշկելու համար : Եւ հասարակութիւնը կատարելապէս համոզուած ըլլալով անոր դարձանդաւան ազդեցութեանը վրայ , ուրիշ գեղ չի տուէր մարդոյս միջոցի վրայ պատճառ արտաքին բժշկելու :

Խոյլ (ուռ) գոյացուցիչ հիւանդ , վերքեր , խոցեր , կեղքեր (իւլէս) , մէկ խօսքով , ամեն տեսակ մորթային խոթութիւնները , նմանապէս յօդացաւորութեան (բնամթիւս) վնասները կը բժշկուին շուտով և անխաղ կերպիւ այս հրաշքի գեղով , որ խիստ օգտակար խոտերով և բալասաններով լինուած ու խոհեմութեամբ բաղադրեալ է առանց որեւիցէ բան մը խառնելու , որ վնասակար ըլլայ նաեւ ամենէն փափուկ անձանց անձանց :

Ուստի բժշկական գիտութեան վերաբերեալ ամենէն երևելի անձինքը իրաւամբ գլուցեցին թէ վերաբուժութիւնը մինչև ցայսօր չգտաւ այնպիսի գեղ մը , որ Հիւսիսեայն սպեղանիին աւելի ազդու ըլլայ իւր ներգործութեանը մէջ , աւելի հաստատուն իւր արդեանցը մէջ , և աւելի անվնաս իւր հետեւութեանցը մէջ : Այս բոլոր բարեաց պատճառաւ է որ այս սպեղանին մեծ յարգ ունի , և ահագին քանակութեամբ կը վաճառուի . և եթէ անոր տարեկան վաճառմանց գումարը այս տեղ գնելու ըլլային , ստուծին մը պիտի երևէր : Յիշեալ գեղին սպառումը օրըստօր կաճի , և անոր հնարօղին այսինքն Հիւսիսեայն բժիշկին , ախարհիս ամեն կողմերէն շարունակաբար յաւաքուած ինչիւրիւնը (այս սպեղանին ձեռք բերելու համար) կապացուցանեն թէ փորձը կարգաւորելու համարաւոր զոր յիշեալ սպեղանին ստացած է շատ տարիներէ ի վեր :

Այս սպեղանին յատկապէս օգտակար է հետեւեալ դեպքերու մէջ :

Ուռուցք , Բաղցկեղ (չիլիքէն) : Կտրուածք , Գեղումն կամ կեղումն մկանաց կամ ջրաց (սինի չէքիլմէս) : Կոշտ ոտից (նասր) : Խոթութիւնը մորթոյ : Գոյացաւորութիւն : Խաղաւարտ (չպան) : Զրգուրութիւն (սրագա) : Նեղաբերան և լայնախոր վերք (ֆիսթուլ) : Ունացաւորութիւն (նիգրիս) : Սերմակաթութիւն (պէլ սովաբլուդու) : Բոս : Լեռնի (գառա ճիւր) : Հիւանդութիւնը : Խոյլ պարանոցի : Ցաւ պարանոցի : Արտախտան ախտ : Դուռ ցաւագին (թիք տուլուէս) :

Այս սպեղանին , որ կը շինուի նոյն իսկ հնարօղին անձնական վերակացութեամբ , անոր ընդհանուր գործարանաց մէջ , կը ծախուին իւր լինողն Սթըրթի կողմէ Թաղը թիւ 244 . և ի Եր Երգ Սոյիսին Լէն թաղը թիւ 80 : Իսկ ուրիշ երկրները , իւր գործակալաց փոխ կըրտուին . որոց անունները հետեւեալներն են . Իզմիր : Ա. Ճիւսիճի , Կոստանդնուպոլսոյ : Ա. Սթամուրա . Փ. Տէրաւաւա . Ալէքսանդրիա : Փ. Բերքիլի , Իսթանբուլ : Կոլորադո , Բիւս կղզին : Ճ. Սթիւարթ , Սոլիմա : Ե. Սիւր , Կոլորադո : Երջուլ-այ :

Յիշեալ սպեղանին տուլիքը գանազան մեծութեամբ են և կը վաճառուին 9, 22 , 33 , 88 , 176 և 264 զուռուշ իւրաքանչիւրը , և ամեն մեկուն մէջ հայեքէն լեզուաւ ծանուցագիր մը կայ , որ այս սպեղանին գործածութեան վրայօք մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ :

Խմբագիր-սրբ լրագրոյ :

Դուռնա Բ. Պալլարէն :

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐԸԱԼՈՒՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ